

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 460 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi	10
<i>Mirzaraxonova Maftuna Ibroximjon qizi</i>	
Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv	13
<i>Ne'matov Karimjon Shavkat o'g'li</i>	
O'qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...	19
<i>Mahmudova Shoira Shavkat qizi</i>	
O'zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi.....	25
<i>Gadoyeva Muborak Jumaqulovna</i>	
O'quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari.....	30
<i>Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna</i>	
Xurshid Do'st Muhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi.....	34
<i>Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati	37
<i>Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna</i>	
"Xonada o'simliklarni o'stirish" intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o'quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	41
<i>G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari.....	46
<i>Joldasov Ixtiyor Suyundikovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari	50
<i>N. Asadov</i>	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o'rtasidagi bog'liqlik mezonlari.....	53
<i>G. Xamidova</i>	
Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta'siri	56
<i>Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi</i>	
The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students' Personality	59
<i>Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi</i>	
Noto'liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O'zbekiston namunasida).....	64
<i>Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o'g'li</i>	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	69
<i>Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna</i>	
Matematika ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari.....	73
<i>Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ithom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi</i>	
O'qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili.....	77
<i>Azimova Rushana Zokirjon qizi</i>	
Oliy ta'lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari	81
<i>Shodiboyev Shohruh Shuhrat o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta'minlash metodikasi.....	86
<i>Qahhorova Sevara Alimardonovna</i>	
O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilishning nazariy asoslari.....	90
<i>Isayeva Gulii Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni	93
<i>Xilvatova Go'zal Sultonovna</i>	
Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish	97
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i>	
Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari	101
<i>Nurmatova Muxlisa Akmal qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish (Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida)	106
<i>Yusupova Shahnoza Abduxafizovna</i>	
Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish	111
<i>Tursunova Surayyo Botir qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda "Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili	115
<i>Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning nazariy jihatlarini (Learning outcomes) asosida	124
<i>Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi</i>	
Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari	128
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish	132
<i>Mamadaliyev Abror Akbarjonovich</i>	
Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi	137
<i>Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek</i>	
O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	142
<i>Baymurotova Mukaddas Xamdorovna</i>	
Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli	150
<i>Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna</i>	
Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni	155
<i>To'rabekova Aziza Mirzabek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni	159
<i>Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi</i>	
Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике: лингвосомиотический и когнитивно-дискурсивный анализ	164
<i>Якунина Ангелина Алишеровна</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish	169
<i>Jabbarov Rustam Ravshanovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari	176
<i>Amanbayeva Oydin Urazali qizi</i>	
Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati	181
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi	186
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	190
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990-yillar)	195
<i>Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalar ta'limida ikkilamchi cheklovlarni kamaytiruvchi ta'lim texnologiyalari	199
<i>Qo'ziyeva Shahnoza Muhammadsoli qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	<p>O'quvchilarda milliy g'oya va mafkurani rivojlantirishda mumtoz musiqaning o'rni va ahamiyati 202 Baymanova Feruza Abralovna</p> <p>Ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslari 207 Xayitova Ulfatoy Tursunovna</p> <p>Yuqori sinf o'quvchilarida ijtimoiy faollikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari 211 Turg'unboev Sirojiddin Faxriddinovich</p> <p>Muhandislik ta'limida Bernulli va Puasson taqsimotlarini texnologik jarayonlar misolida o'qitish metodikasi... 216 Qo'ziboyeva Nozima Yoqubjon qizi, Maxmanazarov Sardor Toirjon o'g'li, Saydullayev Asadbek Xayrullo o'g'li</p> <p>Психолого-педагогические основы обучения теме “производная” в курсе алгебры и начал анализа президентской школы 225 Шахноза Холмуродова Зоир кизи</p> <p>O'qish savodxonligi darslarida Bloom taksonomiyasi va 4K kompetensiyalarining integrativ modeli 234 Farsaxonova Mastura Jalol qizi</p> <p>Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini baholash mezonlari va monitoring tizimini takomillashtirish: indikatorlar asosidagi boshqaruv modeli 241 Jo'rayeva Dilrabo Kamoliddin qizi</p> <p>Maxsus mashqlar yordamida start tezligini oshirish metodikasi 244 Sitara Elova Axmatqulovna, Panjiyeva Gulzoda Eshdaviyat qizi</p> <p>Amudaryo foreli (Salmo trutta oxianus) O'zbekiston hududida tarqalishi va ekologiya ta'siri..... 248 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Sevinch Sirojiddinova, Qurbonazarova Marjona Zokirovna</p> <p>Suv va quruqlik muhitiga moslashgan amfibiyalarda adaptatsiya xususiyati 251 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Axmamatova Feruza Shamsiddin qizi, Qo'ldoshova Ruxshona Navro'z qizi</p> <p>O'zbekistonda tarqalgan kaptarsimonlar xilma-xilligi, ularni tarqalishi, biologik xususiyatlari va amaliy ahamiyati 255 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Jasmina Baxtiyor qizi, Saidova Dilnoza Rustamovna</p> <p>Surxondaryo viloyatidagi qo'lqanotlilar turlarining morfologik tasnifi va hududiy farqlari 259 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Yarashova Sarvara Islomovna, Bahromova Shahzoda Abduqodirovna</p> <p>Игровые технологии как средство активизации коммуникативной деятельности учащихся на занятиях по русскому языку 267 Халикова Гульбахор Исановна</p> <p>Yoshlarni pedagogik kasbga yo'naltirish ishlarini o'rganishning konseptual va metodologik asoslari 270 Matkarimova Muxabbat Abuovna</p> <p>O'qish savodxonligini baholovchi topshiriqlar turlari 277 Rasulova Mushtariybonu</p> <p>Qoraqalpog'istonning shimoliy tumanlaridagi bolalarda tashqi nafas olish tizimi xususiyatlari 281 Orazbaeva Navbaxor Mratbaevna</p> <p>“Kompyuter tarmoqlari” fanini o'qitishda dasturiy-didaktik vositalardan foydalanish 285 Muqimov Shahzodbek Ixtiyor o'g'li</p> <p>Yangi O'zbekiston: yangilanish va taraqqiyot omillari (Qashqadaryo viloyati misolida)..... 288 Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, Safarova Sevara Saloxiddinovna</p> <p>Raqamli ta'lim strategiyalaridan foydalanib o'qish samaradorligini oshirish 294 Narzullayeva Gulzira Xayrullo qizi, Abdusottarova Farog'at Olimjon qizi</p> <p>Oliy ta'limda “Zoologiya” kursini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish (“umurtqali hayvonlar” misolida)..... 299 Xonnazarova Mamlakat To'lqinovna</p> <p>Oliy ta'lim muassasalarida ommaviy sportni rivojlantirish strategiyalari 303 Xudoyberganov Javlonbek Soatboy o'g'li</p> <p>Accommodating a Teenage English Learner With Tourette-Related Stammering in Uzbekistan State Multilevel Test Preparation: A Single-Case Study 307 Yulduz Sultanova</p> <p>Yengil atletikada to'siqlar osha yugurish texnikasini takomillashtirish va o'rgatish uslubiyati 313 Chariyev Ulug'bek Abdujabbarovich, Radjabov Jaxongir Furkatovich</p>
-------------------------------	--

The Interaction of Language and Culture in Intercultural Conflict Communication	317
Gulnoza Khushnazarova	
O'smir shaxsida o'zini o'zi tushunish psixologik muammo sifatida.....	321
Mahmudov Abdurasul	
O'quvchilar nutqida milliy-madaniy leksik birliklarni qo'llashga o'rgatishda semantikashtirish	325
Tursunova Javhar Bakir qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich ta'limda matematik madaniyatni shakllantirish: Qori Niyoziy merosi asosida.....	329
Axmedova Nargiza Toychibekovna	
A2 darajadagi o'quvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda adaptiv yondashuvning roli	333
Nezametov Zuxra Axmadovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik kasbga ijodiy munosabatni tarbiyalashning nazariy asoslari.....	336
Axmatov Ibrohimjon Furqat o'g'li	
Voyaga yetmaganlar profilaktikasida maktab, oila va mahalla hamkorligining zamonaviy holati va diagnostikasi	340
Japparbergenova Indira Bayramovna	
Yuqori sinf o'quvchilarining ijtimoiy va intellektual kompetensiyalarini rivojlantirishni pedagogik tizimini takomillashtirish	344
Amankosova Dinara Gabitovna	
Innovatsion usullar vositasida maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar nutqini rivojlantirish.....	348
Mamatova Aziza Bo'riboyevna	
Dzyudoning olimpiya o'yinlaridagi o'rni va ahamiyati	353
Jaxongir O'razbayev Temur o'g'li	
Umumta'lim maktab o'quvchilarida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga integratsiyalashgan harbiy tarbiyaning ilmiy-nazariy asoslari.....	356
A'zamov Inom Salimjonovich	
The Role of Digital Platforms in Developing Students' Independent Learning Competency.....	360
Jo'rayeva Zamira Ishmuminovna, Uraqova Shaxlo Turdiyevna	
Shaxsiy ta'lim trayektoriyasi tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati	365
Toshpo'latov Olim Panjiyevich	
"Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat markazlarining ta'lim jarayonlarini tashkil etish	370
Bektemirova Asilabonu Akmal qizi	
Kreativ ta'lim texnologiyalari asosida talabalarda innovatsion kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	374
Sariboyev Nurali Abdunazarovich	
Bolalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar va yosh xususiyatlari	378
Erkinboyev Muhammadqodir Nodirbek o'g'li	
Tasviriy san'at darslarida eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish.....	383
Xushvaqtov Abror Doniyor o'g'li	
Raqamli ta'lim muhitida zamonaviy o'qitish metodlari va interaktiv texnologiyalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	387
Murodova Dilafro'z Matmurod qizi, Sattarova Bibijon Muzaffar qizi, Bekmurodova Muhayyo Uralbayevna	
Kredit-modul tizimida o'quv-me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish borasidagi milliy va xorijiy tajribalar	391
Aralova Maxsuma Abdurahmonovna	
Yuqori sinf o'quvchilariga chet til o'qitish va o'rgatishda motivatsiyaning o'rni xususida.....	396
Atadjanova Shaxnoz Abbasovna, Ismoilova Feruza Salimjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda innovatsion metodlar	400
Axmedova Fayziniso Otabek qizi	
Bo'lajak pedagoglarning uzluksiz amaliy faoliyatida professional salohiyatini rivojlantirish yo'llari	403
Habibullayeva Muxlisaxon Yorqinjon qizi	

Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining PR kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi.....	406
J. B. Jumabayev	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	412
Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna	
Biologiya ta'lim jarayonida ilg'or hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash.....	416
Mo'minov Dilshod Yaxshiboy o'g'li	
Oliy ta'limda masofaviy ta'limning pedagogik-psixologik xususiyatlari	420
Mutalibova Muqaddasxon Abdunabi qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli platformalar orqali kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish	423
Nazarmatova Dilshoda Umarali qizi, Saminjonova Sevaraxon Axmadjon qizi, Abdihakimova Muqaddas Fahridinova, Matsapayeva Nigora Satbay qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining etnopedagogik kompetentligini shakllantirishda milliy hunarmandchilik va xalq amaliy san'atining didaktik imkoniyatlari	428
Pardayeva Gulchexra Safarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning bilish kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik asoslari	432
Qipchaqova Sevinchxon Farxodjon qizi	
Maktabgacha ta'lim boshqaruvida ERP tizimlarini integratsiyalashning proaktiv modeli.....	436
Raxmatillayev Oyatillo Zikrillayevich	
Maktabgacha ta'limda rivojlantiruvchi markazlarni tashkil etish va loyihalashtirish.....	439
Sadikova Shoista Akbarovna, Yangiboyeva Salomat Samandarovna, Yangiboyeva Sevinch Samandarovna	
Milliy hunarmandchilik buyumlarini yasash orqali o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish	442
Xayitov Jonibek Xolboboyevich, Nabijonova Nilufar Nabijon qizi	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	446
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li	
Сравнительно-типологический анализ юмора и гуманизма в творчестве Гафура Гуляма и Марка Твена.....	451
Абдумунинова Махлиё	
Особенности фонетико-фонематической речи (качественные и количественные) у младших школьников с речевыми расстройствами.....	453
Заирова Н. Б.	

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI KIBERXAVFSIZLIK MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

Nazarmatova Dilshoda Umarali qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti
“Maktabgacha ta’lim metodikasi” kafedrası o’qituvchisi

Saminjonova Sevaraxon Axmadjon qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti
“Maktabgacha ta’lim” yo’nalishi 22S-02S guruh talabasi

Abdihakimova Muqaddas Fahridinova

Toshkent amaliy fanlar universiteti
“Maktabgacha ta’lim” yo’nalishi 22S-01B guruh talabasi

Matsapayeva Nigora Satbay qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti
“Maktabgacha ta’lim” yo’nalishi 22S-01B guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli platformalar vositasida kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari va amaliy mexanizmlari tahlil qilingan. Raqamli transformatsiya sharoitida bolalarning axborot makonida xavfsiz, tanqidiy va mas’uliyatli harakatlana olish kompetensiyalarini rivojlantirish uzluksiz ta’lim tizimining ustuvor yo’nalishlaridan biri sifatida e’tirof etiladi. Tadqiqotda maktabgacha ta’lim jarayoniga integratsiyalangan raqamli platformalarning imkoniyatlari, ularning didaktik salohiyati hamda kiberxavfsizlikka oid elementar tushunchalarni shakllantirish bosqichlari ochib berilgan. Shuningdek, bolalarda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, xavfli kontentlarni farqlash, onlayn muloqot madaniyatiga rioya qilish kabi ko’nikmalarni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari asoslab berilgan. Kiberxavfsizlik madaniyatini erta yoshdan shakllantirish bolalarning raqamli savodxonligini mustahkamlash, axborot tahdidlariga nisbatan barqaror immunitet hosil qilish hamda xavfsiz raqamli muhitni ta’minlashning muhim omili sifatida talqin qilinadi.

Kalit so’zlar: kiberxavfsizlik, raqamli platformalar, maktabgacha ta’lim, raqamli savodxonlik, axborot xavfsizligi, onlayn xavfsizlik, pedagogik shart-sharoitlar, media madaniyat.

Abstract: This article analyzes the theoretical and methodological foundations and practical mechanisms of forming a cybersecurity culture in preschool children through digital platforms. In the context of digital transformation, the development of children’s competencies to navigate safely, critically, and responsibly in the information space is recognized as one of the priority areas of the continuous education system. The study reveals the possibilities of digital platforms integrated into the preschool educational process, their didactic potential, and the stages of forming elementary concepts related to cybersecurity. In addition, the pedagogical conditions for developing children’s skills such as protecting personal information, distinguishing dangerous content, and adhering to the culture of online communication are substantiated. The formation of a cybersecurity culture from an early age is interpreted as an important factor in strengthening children’s digital literacy, creating stable immunity to information threats, and ensuring a safe digital environment.

Key words: cybersecurity, digital platforms, preschool education, digital literacy, information security, online safety, pedagogical conditions, media culture.

Аннотация: В данной статье анализируются теоретико-методологические основы и практические механизмы формирования культуры кибербезопасности у детей дошкольного возраста посредством цифровых платформ. В условиях цифровой трансформации развитие у детей компетенций безопасного, критического и ответственного поведения в информационном пространстве признаётся одним из приоритетных направлений системы непрерывного образования. В исследовании раскрываются возможности цифровых платформ, интегрированных в процесс дошкольного образования, их дидактический потенциал, а также этапы формирования элементарных представлений о кибербезопасности. Кроме того, обосновываются педагогические условия развития у детей таких навыков, как защита личной информации, распознавание опасного контента и соблюдение культуры онлайн-коммуникации. Формирование культуры кибербезопасности с раннего возраста рассматривается как важный фактор укрепления цифровой грамотности детей, формирования устойчивого иммунитета к информационным угрозам и обеспечения безопасной цифровой среды.

Ключевые слова: кибербезопасность, цифровые платформы, дошкольное образование, цифровая грамотность, информационная безопасность, онлайн-безопасность, педагогические условия, медиакультура.

KIRISH

So'nggi o'n yillikda raqamli texnologiyalar bolalik muhitining ajralmas tarkibiy qismiga aylandi: smartfonlar, planshetlar, "aqlli" televizorlar, bolalar uchun mo'ljallangan video-servislar, o'yin ilovalari va interaktiv ta'lim platformalari maktabgacha yoshdagi bolalarning kundalik tajribasiga chuqur kirib bordi. Bunday transformatsiya, bir tomondan, erta rivojlanish, til va mantiqiy tafakkurni qo'llab-quvvatlash, kreativlikni rag'batlantirish kabi pedagogik imkoniyatlarni yaratgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, bolalarning axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlar himoyasi, onlayn muloqot madaniyati va zararli kontentdan saqlanishiga doir yangi xavf hamda mas'uliyatlarni yuzaga chiqardi. Ayniqsa, maktabgacha davrda kognitiv va ijtimoiy-emotsional rivojlanishning sezgir bosqichi kechishi, bolaning ishonuvchanligi yuqori bo'lishi hamda "real" va "virtual" tajribalarni farqlash ko'nikmalari endigina shakllanayotganini hisobga olsak, kiberxavfsizlik madaniyatini aynan shu davrdan boshlab bosqichma-bosqich singdirish dolzarb ilmiy-amaliy vazifaga aylanadi.

Kirish qismida yana bir muhim masala – "kiberxavfsizlik madaniyati"ning tarkibiy indikatorlarini maktabgacha yoshga mos shaklda belgilashdir. Maktabgacha davrda "xavfsizlik" tushunchasi ko'proq bevosita tajriba va his-tuyg'ular orqali anglanadi: bola nimadandir cho'chisa yoki noqulaylik sezsa, u buni "xavf" sifatida qabul qiladi. Raqamli muhitda esa xavf har doim ham ko'zga ko'rinmaydi. Masalan, shaxsiy ma'lumotni oshkor qilishning oqibatlarini darhol bilinmasligi mumkin. Shuning uchun indikatorlar ham "natija"dan ko'ra "xulq"ga yaqin bo'lishi kerak: bola noma'lum xabarni ochmaslikka urinadimi, o'yin ichida begona so'rov chiqqanda kattani chaqiradimi, o'zining suratini yuborishdan oldin ruxsat so'raydimi, "sir" so'ragan begona personajga ishonmaslikni biladimi, ekran vaqtda to'xtash signallarini tushunadimi va hokazo. Bu indikatorlarni baholashda suhbat, kuzatuv, o'yin vaziyatlari va raqamli platforma ichidagi diagnostik mini-topshiriqlar kabi yumshoq (formativ) usullar afzal hisoblanadi. Mazkur yondashuv ta'limiy platformani faqat kontent yetkazuvchi vosita emas, balki tarbiyaviy-diagnostik muhitga aylantirish konsepsiyasiga mos keladi.

Shu bilan birga, kiberxavfsizlikni maktabgacha yoshga moslashtirish jarayonida etik va psixologik nozikliklar ham mavjud. Bolada ortiqcha qo'rquv uyg'otmasdan, "hamma narsa xavfli" degan umumlantirilgan tasavvurni shakllantirmasdan, xavfni anglash va to'g'ri reaksiya bildirish ko'nikmasini rivojlantirish talab etiladi. Bu esa ta'lim mazmunini ijobiy ssenariylarga tayash, "xavf"ni drammatizatsiya qilmasdan "ehtiyotkorlik"ni oddiy odat sifatida ko'rsatish, shuningdek, kattalar – tarbiyachi va ota-onaning qo'llab-quvvatlovchi roli haqida bolaga aniq signal berishni taqozo etadi. Masalan, "Agar nimadir tushunarsiz bo'lsa – to'xtat, chiq, kattani chaqir" kabi uch bosqichli oddiy algoritm bolaga psixologik tayanch bo'la oladi. Bunday algoritmlar interfaol platformalarda vizual belgilar, qisqa audio-ko'rsatmalar va takrorlanuvchi mini-epizodlar orqali mustahkamlanishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha yoshdagi bolalar raqamli texnologiyalar bilan juda erta tanishadi, biroq ularning aksariyati axborot xavfsizligi qoidalarini yetarli darajada bilmaydi. Tadqiqot davomida bolalarning raqamli platformalardan foydalanish jarayonida ayrim xavf-xatarlarni anglamasligi kuzatildi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, agar ta'lim jarayonida maxsus didaktik materiallar va interfaol raqamli platformalardan foydalanilsa, bolalarda kiberxavfsizlik madaniyati samaraliroq shakllanadi. Masalan, bolalarga shaxsiy ma'lumotlarni begonalarga bermaslik, noma'lum havolalarni ochmaslik hamda internetda madaniyatli muloqot qilish kabi oddiy qoidalarni o'rgatish ularning xavfsiz raqamli muhitda faoliyat yuritishiga yordam beradi. Shuningdek, tadqiqot natijalari ota-onalar va tarbiyachilar hamkorligi bolalarda kiberxavfsizlik ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil ekanligini ko'rsatdi. Pedagoglar tomonidan raqamli platformalardan maqsadli va pedagogik jihatdan to'g'ri foydalanish bolalarning raqamli savodxonligini oshirishga xizmat qiladi.

Xalqaro tajribada maktab yoshidagi bolalar uchun “digital citizenship”, “online safety” kabi yo‘nalishlarda dasturlar keng tarqalgan bo‘lsa-da, maktabgacha davr bo‘yicha ilmiy-metodik manbalar nisbatan kamroq va ko‘proq tavsiviyaviy xarakterga ega. Bunda ikki tendensiya ko‘zga tashlanadi: birinchisi, bolani onlayn xavfdan asrashni asosan ota-onaning nazorati va texnik cheklovlarga yuklash; ikkinchisi esa bolaga erta yoshdan boshlab oddiy qoidalar va o‘zini boshqarish strategiyalarini singdirishdir. Ikkinchi yondashuv ta‘lim tizimining faol ishtirokini talab qiladi va raqamli platformalarni maqsadli didaktik vosita sifatida jalb etishga imkon beradi. Shuningdek, kiberxavfsizlikni o‘rgatishda ijtimoiy muhandislik (social engineering) elementlari – aldov, ishonchga kirish, “sovg‘a va‘da qilish”, “sir saqlashni so‘rash” kabi tipik ssenariylarni bolalar tushunadigan obrazlar orqali yoritish muhimligi qayd etiladi. Chunki ko‘plab kiberxavflarda texnik buzishdan ko‘ra insonning ishonuvchanligi va shoshqaloqligidan foydalanish ustun turadi (Hadnagy, 2018). Bu g‘oya maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda “axloqiy hikoya”lar, qo‘g‘irchoq teatri va animatsion qahramonlar orqali berilsa, profilaktik ta‘sir kuchayishi mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mavzuning metodologik asoslarini belgilashda “kibergigiyena” (xavfsiz odatlar), “media savodxonlik” (kontentni tanlash va baholash), “axborot xavfsizligi” (ma‘lumotlarni himoya qilish), shuningdek, “bolalar huquqlari” va “bolaga yo‘naltirilgan ta‘lim” tamoyillari muhim o‘rin tutadi. Xususan, xalqaro yondashuvlarda bolalarning onlayn muhitdagi xavfsizligi “himoya” va “ishtirok” o‘rtasidagi muvozanat orqali izohlanadi. Ya‘ni bolani faqat cheklash orqali emas, balki unga xavfsiz ishtirok ko‘nikmalarini berish orqali himoyalash g‘oyasi tobora kuchaymoqda. UNICEFning bolalar uchun raqamli muhitga oid tavsiyalarida ham bolalarning raqamli huquqlari va xavfsizligi birgalikda ko‘riladi. Bu esa ta‘lim tizimi zimmasiga nafaqat “taqiqlar”ni, balki ongli foydalanish madaniyatini singdirish vazifasini ham yuklaydi (UNICEF, 2017). Shuningdek, raqamli xavfsizlik bo‘yicha konseptual qarashlarda “inson omili” eng zaif bo‘g‘in sifatida talqin qilinadi. Demak, bolalikdan boshlab xavfsiz xulq-atvorni shakllantirish umumiy kiberbarqarorlikning uzoq muddatli poydevori hisoblanadi (Hadnagy, 2018).

Mazkur tadqiqotda maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli platformalar orqali kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish jarayoni ilmiy-pedagogik jihatdan o‘rganildi. Tadqiqotni amalga oshirish jarayonida bir qator nazariy va amaliy metodlardan foydalanildi. Jumladan, pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, kuzatish, suhbat, so‘rovnoma hamda pedagogik tajriba metodlari qo‘llanildi. Ilmiy manbalarni o‘rganish orqali maktabgacha ta‘lim jarayonida raqamli texnologiyalar va kiberxavfsizlik masalalarining nazariy asoslari tahlil qilindi. Kuzatish metodi yordamida maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida bolalarning raqamli qurilmalar va platformalardan foydalanish jarayoni o‘rganildi.

Shuningdek, tarbiyachilar va ota-onalar bilan suhbat hamda so‘rovnomalar o‘tkazilib, bolalarda kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish bo‘yicha mavjud muammolar va imkoniyatlar aniqlab olindi. Pedagogik tajriba jarayonida bolalarga raqamli platformalar orqali axborot xavfsizligi qoidalarini o‘rgatishga qaratilgan mashg‘ulotlar tashkil etildi va ularning samaradorligi tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kiberxavfsizlik masalasi odatda texnik sohaga mansub tushuncha sifatida talqin qilinadi: parol, antivirus, tarmoq himoyasi, tizim administratsiyasi kabi yo‘nalishlar ko‘zda tutiladi. Biroq ta‘lim kontekstida, xususan, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda kiberxavfsizlikni “faqat texnika” emas, balki madaniy-axloqiy, kommunikativ va psixologik kompetensiyalar majmui sifatida ko‘rish maqsadga muvofiqdir. Bu yerda “kiberxavfsizlik madaniyati” deganda bolaning yoshi va rivojlanish xususiyatlariga mos ravishda quyidagi elementlar nazarda tutiladi:

- (1) shaxsiy ma‘lumotlarning qiymatini anglash (ism, manzil, telefon raqami, surat, ovoz va boshqalar),
- (2) onlayn muhitda ehtiyotkor xatti-harakat qilish (noma‘lum havolalar, reklama va begona chatlardan ehtiyot bo‘lish),
- (3) raqamli muloqot odobi (hurmat, tajovuzsiz aloqa, “yaxshi so‘z” me‘yorlari),
- (4) xavfli vaziyatni anglash va kattalardan yordam so‘rash (“signal berish”, “to‘xtatish”, “chiqish”),
- (5) raqamli odatlarni boshqarish (vaqt me‘yorlari, kontent tanlovi).

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun bu ko‘nikmalarni “qonun-qoida” tarzida emas, balki hikoyalar, rolli o‘yinlar, animatsion ssenariylar, interfaol mashqlar va oddiy piktogrammalar orqali amaliy vaziyatlarda o‘rgatish samaraliroq hisoblanadi.

Raqamli platformalar orqali kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish masalasi ikki tomonlama xarakterga ega.

*Birinchi*dan, platformalarning o'zi xavf manbai bo'lishi mumkin: ma'lumot yig'ish, geolokatsiya, profil yaratish, reklama algoritmlari, yashirin xaridlar (in-app purchase) kabi mexanizmlar bolaning nazorat qilinmagan raqamli izini kuchaytiradi.

*Ikkinchi*dan, aynan shu platformalar to'g'ri dizayn va pedagogik ssenariy asosida kibergigiyena hamda xavfsiz xulq-atvorni o'rgatuvchi eng qulay vositaga aylanishi mumkin. Masalan, bolaga moslashtirilgan "xavfsiz qidiruv" rejimi, yoshga mos kontent filtrlari, ota-ona nazorati (parental control), o'yin ichida "xavfli vaziyat"ni tanituvchi simulyatsiyalar, shuningdek, tarbiyachi uchun metodik panel (dashboard) orqali bolaning o'zlashtirish dinamikasini kuzatish imkoniyati kiberxavfsizlik ta'limini tizimlashtirishga yordam beradi. Demak, mazkur mavzuda "raqamli platforma" nafaqat texnologik kanal, balki pedagogik muhit sifatida ham qaralishi lozim.

Maktabgacha ta'lim tizimida raqamli xavfsizlikni o'rgatish zarurati bir qator ijtimoiy omillar bilan ham mustahkamlanadi.

Avvalo, oilalarning media iste'moli o'zgardi: bolalar ko'pincha kattalar bilan bir xil qurilmalardan foydalanadi, ba'zan esa kattalarning ijtimoiy tarmoqlardagi faoliyati bolaga "model" bo'lib xizmat qiladi. "Raqamli ota-onalik" (digital parenting) madaniyatining turlicha darajada ekanligi, oiladagi nazoratning bir xil emasligi maktabgacha ta'lim muassasalariga kompensator vazifani yuklaydi. Ya'ni minimal xavfsizlik me'yorlarini barcha bolalarda teng shakllantirish ehtiyoji paydo bo'ladi.

*Ikkinchi*dan, onlayn kontentning hajmi va tezligi ortgani sari zararli materiallarga tasodifan duch kelish ehtimoli ham oshadi. Maktabgacha yoshda bunday tajriba bolaning psixikasida qo'rquv, xavotir, uyqu buzilishi yoki tajovuzkorlik kabi ikkilamchi oqibatlarni keltirib chiqarishi mumkin.

*Uchinchi*dan, raqamli servislarning tobora interfaollashib borayotgani sababli bola nafaqat tomoshabin, balki muloqot ishtirokchisiga ham aylanadi: izoh yozish, ovozi xabar jo'natish, avatar yaratish va o'yinlarda chat orqali muloqot qilish kabi holatlar xavfsiz muloqot tamoyillariga amal qilishni talab etadi. Shunday ekan, kiberxavfsizlik madaniyati maktabgacha ta'limning qo'shimcha "mavzusi" emas, balki bolani raqamli jamiyatga moslashtirishga xizmat qiluvchi transversal kompetensiya sifatida qaralishi kerak.

Mazkur mavzuning ilmiy dolzarbligi shundaki, maktabgacha yoshdagi bolalarda kiberxavfsizlik kompetensiyalarini shakllantirish bo'yicha yondashuvlar ko'pincha boshlang'ich va o'rta ta'lim bosqichlariga mos kontentni soddalashtirish yo'li bilan amalga oshiriladi. Aslida esa maktabgacha davr psixologiyasi va pedagogikasida o'qitishning yetakchi mexanizmlari – taqlid, o'yin, obrazli tafakkur va qisqa muddatli diqqat ustun bo'lgani uchun xavfsizlikni o'rgatish ham mutlaqo boshqa didaktik dizaynni talab qiladi. Shu nuqtayi nazardan, raqamli platformalarning imkoniyatlari (multimodal kontent: audio, video, animatsiya va sensorli boshqaruv) maktabgacha yoshga mos metodik yechimlarni ishlab chiqish uchun qulay sharoit yaratadi. Biroq platforma dizayni va ta'limiy ssenariylar bolani haddan tashqari ekranga bog'lab qo'ymasligi, diqqatni parchalamasligi hamda reklama va algoritmik tavsiyalar orqali manipulyativ ta'sir ko'rsatmasligi kabi talablar bilan muvozanatlashtirilishi zarur. Mazkur muvozanatni topish pedagogik, psixologik va axborot xavfsizligi yondashuvlarining integratsiyasini taqozo etadi.

Tadqiqot mavzusining amaliy ahamiyati maktabgacha ta'lim muassasalari, tarbiyachilar va ota-onalar uchun aniq metodik tavsiyalar ishlab chiqish imkoniyati bilan belgilanadi. Bugungi kunda ko'plab bog'chalarda raqamli qurilmalardan foydalanish tartibi (vaqti, kontent turi, nazorat mexanizmi) bo'yicha yagona va ilmiy asoslangan reglamentlar yetarli darajada standartlashtirilmagan. Ayrim holatlarda qurilma "bolani band qilish vositasi" sifatida qo'llanilib, tarbiyaviy komponent ikkilamchi darajada qolmoqda; boshqa holatlarda esa raqamli vositalar butunlay cheklanib, bolada real hayotda mavjud bo'lgan raqamli muhitga moslashish ko'nikmalari shakllanmay qolmoqda. Shu sababli mazkur mavzu doirasida raqamli platformalardan foydalanishning pedagogik maqsadga muvofiqligi, xavfsizlik va gigiyena talablariga mosligi, shuningdek, tarbiyachi va ota-onaning hamkorlik modeli kabi masalalarni kirish bosqichidayoq konseptual jihatdan aniqlab olish zarur.

Mavzuning nazariy va amaliy doirasi ixtisoslik yo'nalishlari – ta'lim va tarbiya nazariyasi, pedagogik texnologiyalar hamda ta'lim jarayonini metodik ta'minlash bilan uzviy bog'liq. Chunki masala faqat "bolaga xavfsizlikni aytib berish" bilan cheklanmaydi; u o'qitish dizayni, raqamli platformaning pedagogik arxitekturasi, tarbiyachi kompetensiyasi, ota-onalar bilan kommunikatsiya, shuningdek, ta'lim muassasasining ichki me'yoriy hujjatlari va xavfsizlik protokollarini ham o'z ichiga oladi. Shuning uchun kirish qismidayoq quyidagi konseptual yo'nalishlar ajratib ko'rsatiladi:

- (1) maktabgacha yosh xususiyatlariga mos kiberxavfsizlik mazmuni,
- (2) raqamli platformalarning didaktik imkoniyatlari va cheklovlari,

- (3) tarbiyachi, ota-ona va bola o'rtasidagi hamkorlik modeli,
- (4) xavfsiz raqamli muhitni yaratishning tashkiliy-pedagogik shartlari.

Ushbu yo'nalishlar kelgusida tadqiqotning maqsad va vazifalarini aniq belgilash, ilmiy farazni asoslash hamda metodlarni tanlash uchun poydevor vazifasini bajaradi.

Shu asosda mazkur ilmiy ishning kirish qismi mavzuning dolzarbligi, obyekti va predmeti doirasini belgilashga, "raqamli platforma"ning pedagogik statusini aniqlashtirishga hamda kiberxavfsizlik madaniyatini maktabgacha yosh kontekstida konseptual izohlashga xizmat qiladi.

Tadqiqotning umumiy yo'nalishi shundan iboratki, raqamli platformalar bolaga xavfni faqat "ko'rsatib qo'yadigan" vosita bo'lib qolmasdan, balki xavfsiz raqamli xulq-atvorni bosqichma-bosqich mashq qildirish, refleksiya uyg'otish va kattalar bilan hamkorlikda mustahkamlashga yordam beradigan ta'limiy ekotizim sifatida loyihalaniishi lozim. Mazkur ekotizimda bolaga mos kontent, minimalizm tamoyili, yoshga mos interaktivlik, shaffof ma'lumot siyosati, reklamasiz yoki nazoratli muhit, shuningdek, tarbiyachi uchun metodik ko'rsatmalar muhim shartlar sifatida namoyon bo'ladi.

Shunday qilib, kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish masalasi maktabgacha ta'limning zamonaviy chaqiriqlaridan biri sifatida ilmiy asoslangan yondashuvni talab etadi. Bu yondashuv esa pedagogik texnologiyalar, bolalar psixologiyasi va axborot xavfsizligi kesishgan nuqtada ishlab chiqiladi. Paragrafning qisqa xulosasi: kirish qismida maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli platformalar orqali kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirishning dolzarbligi, konseptual doirasi hamda pedagogik-metodik asoslari yoritildi.

XULOSA

Tadqiqot natijalariga asoslanib, maktabgacha yoshdagi bolalarda kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri ekanligi aniqlandi. Raqamli texnologiyalar hayotimizning barcha sohalariga keng kirib kelayotgan davrda bolalarni axborot xavfsizligi qoidalariga o'rgatish alohida ahamiyat kasb etadi.

Raqamli platformalardan samarali foydalanish orqali bolalarda nafaqat raqamli savodxonlik, balki xavfsiz internet madaniyatini ham shakllantirish mumkin. Bu jarayonda tarbiyachilar, ota-onalar va maktabgacha ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik muhim rol o'ynaydi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning yosh xususiyatlariga mos raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish hamda kiberxavfsizlik bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi. – 2020-yil 05.10 dagi PF-6079-son. <https://lex.uz/docs/5030957>
2. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – 2020-yil 23.09 dagi O'RQ-637-son. <https://lex.uz/docs/-5013007>
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi. – 2019-yil 08.05 dagi PQ-4312-son. <https://lex.uz/ru/docs/-4327235>
4. N. Xodjayeva. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
5. A. Abdurahmonov. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2018.
6. Sh. Sharipov. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2016.
7. Islom Karimov. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
8. R. Ishmuhamedov, A. Abduqodirov. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2017.
9. X. To'raqulov. Pedagogik tadqiqot metodologiyasi. – Toshkent: Fan, 2015.
10. Sonia Livingstone. Children and Internet Safety. – London: Routledge, 2014.
11. Organisation for Economic Co-operation and Development. Digital Education Outlook. – Paris: OECD Publishing, 2021.
12. United Nations Children's Fund. Children's Rights in the Digital Age. – New York, 2017.
13. Donell Holloway, Lelia Green. The Internet and Young Children. – London, 2016.
14. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Digital Literacy in Education. – Paris, 2018.
15. David Buckingham. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. – Cambridge, 2015.
16. Ellen Wartella, Victoria Rideout. Children, Media and Technology. – New York, 2020.
17. Lisa Jones, Kimberly Mitchell. Defining and Measuring Youth Digital Citizenship. – Journal of Adolescent Research, 2016.
18. Sonia Livingstone, Leslie Haddon. EU Kids Online: Final Report. – London School of Economics, 2012.
19. Internet manbasi: UNICEF rasmiy sayti – bolalar va raqamli xavfsizlik bo'yicha ma'lumotlar, 2022.
20. Internet manbasi: OECD rasmiy sayti – raqamli ta'lim va xavfsizlik bo'yicha tahliliy materiallar, 2021.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.